

Я. С. Горикова,
студентка V курсу 4 групи
Слідчо-криміналістичного інституту,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ШТРАФУ

Одним із принципових положень чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України) стало те, що в ньому усі випадки ухилення від відбування покарання визнані самостійними складами злочину. Непоодинокими є випадки, коли особа за злочин обвинувальним вироком засуджується до одного виду покарання, який у подальшому за невиконання замінюється більш суворим у встановленому законом порядку, але який також умисно не виконується через ухилення. Тому наша мета розглянути можливі варіанти реагування уповноважених органів на прикладі особливостей виконання покарання у виді штрафу та притягнення до відповідальності за його ухилення.

Штраф розглядається як в аспекті окремого виду покарання з його механізмом, так і кримінальної відповідальності за ухилення від його відбування. Зокрема, з тієї чи іншої точки зору питання виконання штрафу досліджували вчені П. П. Андрушко, І. Г. Богатирьов, О. М. Джужа, В. О. Попрас, Ю. А. Понамеренко, О. О. Северин, І. В. Смолькова, В. М. Трубников, В. І. Тютюгін, Л. В. Чернозуб, Д. С. Шиян та ін.

Аналізуючи ст. 52 КК України, можна виділити дві форми реагування на несплату штрафу [1, с. 44], про яку ще зарано говорити як про ухилення до встановлення умислу саме на безпідставне невиконання вироку суду. Тому треба перш за все розрізнити поняття «ухилення» та «відсутність реальної можливості виконання».

Проведений загальний аналіз кримінально-правового поняття «ухилення» дав підстави для висновку про те, що під ним слід розуміти невиконання або неналежне виконання покладеного на особу обов'язку за наявності можливості його належного виконання. Можливість виконання цього обов'язку є категорією суб'єктивною і вона має встановлюватися в кожному окремому випадку шляхом аналізу всіх відповідних обставин справи: часу, місця, характеру, обстанова виконання покарання, властивостей і здібностей особи, що засуджена тощо.

Відсутність у засудженого реальної можливості відбування призначеного покарання виключає кримінальну відповідальність за ухилення

від його відбування [2, с. 13].

Розуміння принципів ознак цих понять та їх співвідношення має важливе значення для коригування подальших дій кримінально-виконавчої інспекції. Так, якщо реальна можливість виконати покарання тимчасово відсутня чи ускладнена через особливості майнового стану засудженого, можна ставити питання про розстрочку виплати певними частинами. У разі, коли встановлено несплату засудженим чергового платежу під час призначення штрафу з розстрочкою виплати, є доцільним ініціювати перед судом заміну несплаченої суми штрафу покаранням у виді громадських, виправних робіт або позбавлення волі [3]. Та тут постають питання, чи не мало місце ухилення від самого початку як звичайне небажання відбувати покарання, чи не означає це, що при встановленні факту невиконання без поважних причин покладеного на особу обов'язку за наявності можливості його належного виконання можна оминати процедуру заміни покарання та відразу притягнути особу до кримінальної відповідальності за ухилення, чи, навпаки, потрібно розглядати повторне невиконання покладеного на засудженого обов'язку вже у виді інших покарань, на які було замінено штраф як обов'язковий елемент диспозиції ст. 389 КК України.

На нашу думку, заміна штрафу на інший вид покарання та притягнення до кримінальної відповідальності за ухилення є різними самостійними рішеннями службових осіб компетентних органів з огляду на те, що законодавством прямо не передбачена необхідність причинно-наслідкового зв'язку між першим та другим процесуальними рішеннями.

Таким чином, можна зробити висновок, що заміна можлива лише у випадку відсутності в засудженого реальної можливості відбування призначеного покарання, в іншому випадку несплата штрафу, чи невідбуття іншого покарання, на яке цей штраф було замінено, повинна визнаватися ухиленням з подальшим відкриттям провадження за ст. 389 КК України.

Однак така позиція приховує у собі нові підводні камені, а саме, неможливість сплати штрафу, яка пов'язана з відсутністю у засудженого фінансової можливості відбути покарання, отримала більш суворі правові наслідки, ніж ухилення від цього покарання. Так, неможливість сплати штрафу в розмірі понад 3 тисячі нмдг тягне його заміну тривалими строками позбавлення волі, а ухилення від його сплати за ч. 1 ст. 389 КК України карається виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на той самий строк. Тому висловлюється позиція необхідності викладення положень цієї частини таким чином, щоб передбачені в ній правові наслідки не були суворішими за встановлені у санкції ч. 1 ст. 389 КК України [4, с. 150].

Та навіть і без того, більш вигідного з позиції санкції, кримінального покарання за ст. 389 КК України інколи можна уникнути.

Чинним КК України передбачено, що покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [5]. Із цього випливає, що невід'ємною ознакою покарання стосовно конкретної особи є його належне процесуальне закріплення, а саме у обвинувальному вирокі суду. Теж саме вказано і у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України), відповідно до положень якого засудженою особою вважається така особа, щодо якої винесено обвинувальний вирок. При цьому немає правових підстав ототожнювати особу, засуджену до відповідного покарання, та таку, яка відбуває покарання певного виду. Проте той самий КПК України у п. 6 ст. 539, визначаючи порядок заміни судом штрафу у разі несплати та відсутності підстав для розстрочки його виплати покаранням у виді громадських робіт або у виді позбавлення волі (відповідно до суми штрафу), передбачає, що така заміна відбувається за клопотанням (поданням) кримінально-виконавчої інспекції, за наслідками розгляду якого суд постановляє ухвалу. Таким чином, ухилення, що інкримінується особі, стосується вже не того покарання, що передбачене у вирокі суду – штрафу, а громадських робіт або позбавлення волі, тобто того, що було накладено ухвалою суду.

Згідно з постановою Верховного Суду України від 12.04.2012 р. по справі № 5-1кх12, за змістом ч. 2 ст. 389 КК України суб'єктом цього злочину може бути лише особа, засуджена до громадських чи виправних робіт, тобто така, якій одне з цих покарань було призначено вироком суду, а не та, яка відбуває це покарання на підставі інших судових рішень [6].

З розгляду змісту зазначених правових норм та позиції Верховного Суду України, бачимо, що процедура заміни покарання у виді штрафу хоча і передбачена кримінальним законодавством та немає належного правового забезпечення виконання заміненого покарання, що доведено чисельними виправдувальними вироками у справах з умисного ухилення від покарання після заміни відповідно до ч. 5 ст. 53 КК України. Практика, що склалась стосовно даного питання, сприяє формуванню у винних враження не обов'язковості відбування покарання та посиленню неповаги до правосуддя в цілому, що зводить нанівець значення кримінального покарання як інструменту виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так й іншими особами.

Наведене вище може слугувати підґрунтям для наступних висновків. Все частіше у правозастосовній діяльності уповноважені особи звертаються до практики судів, яка подекуди є досить суперечливою навіть у межах того ж

самого питання. Така ситуація виникла передусім через невизначеність правових категорій, велику кількість оціночних понять у чинних нормах кримінального законодавства, що стосується, зокрема, понять «ухилення» та «відсутність реальної можливості виконання», які потребують визначення на рівні кримінально-виконавчого законодавства. Також вбачається необхідність приведення у відповідність ст. 26 КВК України та ст. 389 КК України у частині пом'якшення санкцій першої відносно другої. Потребує рішення і питання заміни покарання, до якого особу було засуджено вироком, на інше покарання у разі невиконання, яка оформлюється ухвалою, що не може ототожнюватися з вироком та унеможливує притягнення за ст. 389 КК України.

Список літератури

1. Автухов К. А. Кримінально-виконавче право: навч.-практ. посіб. (для підготовки до іспиту аспірантів, здобувачів та студентів) / К. А. Автухов; за заг. ред. А. Х. Степанюка. – Харків: Право, 2017. – 158 с.

2. Чернозуб Л. В. Кримінальна відповідальність за ухилення від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі / Л. В. Чернозуб // Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 23 с.

3. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV // Відом. Верхов. Ради України, 2004. – № 3-4. – Ст. 21.

4. Чернозуб Л. В. Деякі питання караності ухилення від відбування покарання / Л. В. Чернозуб // Зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди «Право». – Вип. 19. – Харків: Право, 2012. – С. 146-150.

5. Кримінальний кодекс України // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131.

6. Постанова Верховного Суду України від 12.04.2012 р. по справі №5-1кх12.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

ТОМ 1

Харків
2017

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

Організаційний комітет:

Гетьман А. П. – голова організаційного комітету, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України;

Головкін Б. М. – заступник голови організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ткачова О. В. – відповідальний секретар, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Автухов К. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Таволжанський О. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А.П. Гетьмана, Б. М. Головкіна та інш. – Харків : Юрайт, 2017. – Т1 ., – 251 стр.
ISBN – 978-966-2740-95-0

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників круглого столу, присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України.

Матеріали подані в авторській редакції.

The collection made scientific reports and abstracts of the participants of the round table devoted to the prospects of reforming the penal system of Ukraine. Materials for were presented by the authors.

ISBN – 978-966-2740-95-0

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

© Гетьман А.П., Головкін Б.М. та інш., 2017
© “Юрайт”, 2017

ЗМІСТ

Андрєєв Є. О.	Гуманізація кримінально-виконавчого законодавства.....	3
Атрєп'єва М. Р.	Актуальні проблеми виконання та відбування покарань у місцях позбавлення волі.....	7
Біленький Д. В.	Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: щодо внесення змін до «Закону Савченко».....	10
Бойко В. О.	Поняття «злісне порушення встановленого порядку відбування покарання»: спірні моменти.....	13
Борох Ю. О.	Реалізація принципу справедливості під час відбування покарання.....	16
Бумба О. А.	Пробачія та стан упровадження в Україні.....	19
Васюк О. О.	Проблемні питання виконання покарання у виді штрафу.....	23
Вручинський Д. Г.	До питання визначення законного інтересу засуджених.....	28
Гавенко Т. Ю.	Проблеми виконання покарання у виді довічного позбавлення волі.....	31
Герасименко С. С.	Спонування засуджених до зразкової поведінки: метод «батоба» чи «пряника»?.....	35
Горшкова Я. С.	Про деякі проблемні питання, що виникають під час виконання покарання у вигляді штрафу.....	39
Дейнека П. В.	Перевищення меж при застосуванні заходів фізичного впливу в установах виконання покарань.....	43

Дорощенко К. В.	Відповідальність за несплату або ухилення від сплати штрафу.....	45
Дубанич М. Ю.	Правовий статус засуджених: до питання конституційного забезпечення права на працю засуджених до позбавлення волі.....	47
Дубровін С. І.	Використання категорії «ресоціалізація» стосовно неповнолітніх засуджених: окремі аспекти.....	50
Євтушенко Д. О.	Процес ресоціалізації неповнолітніх, звільнених з установ виконання покарання.....	53
Загурська А. В.	Щодо права засуджених на листування..	56
Зайкова Я. Ю.	Ресоціалізація при відбуванні покарання у виді арешту та обмеження волі: порівняння ефективності.....	60
Зосіч М. Ю.	Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають малолітніх дітей.....	64
Кирилюк С. О.	Надання державній кримінально-виконавчій службі слідчих функцій.....	68
Кишеня В. С.	Наглядова пробація у Сполучених Штатах Америки. Перспективи застосування іноземного досвіду в Україні.....	72
Клименко С. С.	Проблемні питання звільнення від відбування покарання вагітних жінок.....	75
Клімашевський В. Д.	Проблемні питання процедури помилування в Україні.....	79
Коваль В. В.	Перспективи створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій в	

	Україні з урахуванням досвіду зарубіжних країн.....	83
Козаченкова Д. С.	Щодо законних інтересів як елементу правового статусу засуджених.....	87
Козачок М. М.	Проблеми виправлення та ресоціалізації засуджених.....	89
Козій Н. А.	Введення інституту приватного виконання рішень.....	92
Крячко Л. Ю.	Особливості правового регулювання користування засудженими глобальною мережею Інтернет.....	96
Кудрявцева В. В.	Умови праці засуджених до позбавлення волі: деякі питання	100
Левандовська І. В.	Громадські роботи: міжнародний досвід і Україна.....	103
Левіна О. О.	Тактика виявлення осіб, схильних до суїциду. Профілактика суїцидів серед засуджених та осіб, взятих під варту...	107
Лисенко О. Е.	Розбіжності у визначенні поняття «громадські роботи» за Кримінальним та Кримінально-виконавчим кодексами України.....	110
Лукашова Є. В.	Соціально-виховна робота із засудженими (мета та способи).....	115
Малиш С. С.	Окремі аспекти соціально-виховної роботи з неповнолітніми, засудженими до позбавлення волі.....	119
Мартинюк Н. В.	Прихована проблема відповідальності осіб за ухилення від відбування покарання у виді громадських робіт.....	123
Масловська Ю. Ю.	Працевлаштування осіб, звільнених з місць позбавлення волі: окремі аспекти..	126
Мельник М. Г.	Застосування фізичного впливу,	

	спеціальних заходів, зброї до засуджених.....	129
Мешков С. В.	Ресоціалізація неповнолітніх засуджених.....	132
Мироненко А. А.	Міжнародний досвід пробації.....	134
Моржановська А. І.	Право на користування Інтернетом засуджених, які відбувають покарання, пов'язані з позбавленням волі.....	138
Насібулліна Н. Р.	Цілі покарання.....	141
Носач Є. О.	Досудова пробація як елемент оновлення системи юстиції України.....	146
Павельчук Д. А.	Виховання та перевиховання засуджених до позбавлення волі.....	147
Павленко В. О.	Чи можливе виправлення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі?...	151
Павлуцька В. І.	Цілі покарання та кримінально-виконавчого законодавства.....	154
Пастушок Б. М.	Виправлення і ресоціалізація засуджених.....	157
Певень М. М.	Проблеми здійснення процедури помилування в Україні.....	160
Пищик К. О.	Спірні питання запровадження слідчих підрозділів Державної кримінально-виконавчої служби.....	163
Рева Н. М.	Щодо питання застосування громадських робіт.....	166
Романченко Д. І.	Щодо питання про міжнародно-правові правила поведіння із неповнолітніми засудженими.....	169

Руденко А. М.	Діяльність громадських організацій та їх вплив на кримінально-виконавчу систему України.....	173
Самойленко М. С.	Проблемні питання оцінки ефективності роботи органів і установ виконання покарань.....	177
Святокум А. Ю.	Запровадження центрів пробації для неповнолітніх осіб.....	181
Сергієнко В. М.	Місце суспільно корисної праці в системі заходів ресоціалізації засуджених до позбавлення волі	184
Синявський М. А.	Виправлення засуджених до позбавлення волі : міф чи реальність?...	189
Слюсар Д. Ю.	Впровадження приватних установ виконання покарання в Україні.....	192
Смиковська А. М.	Місце духовної та благодійної опіки церков у системі виховного впливу на засуджених осіб.....	194
Тарапунець В. В.	Загальна характеристика покарання у виді виправних робіт та відмежування його від виправних робіт як адміністративного стягнення.....	197
Тертична А. А.	Інститут пробації: необхідність подальшого впровадження в Україні.....	201
Ткачова А. С.	Виконання покарання у виді арешту: проблемні питання.....	204
Ткачук А. О.	Право засуджених на користування глобальною мережею Інтернет – нові можливості для ресоціалізації та соціальної адаптації засуджених.....	207
Федорець А. Є.	Інститут закінчення строків давності виконання обвинувального вироку як підстава для звільнення особи від	

	відбування покарання.....	210
Хакімова М. Т.	Порівняльний аналіз застосування заходів безпеки в установах виконання покарань України та Естонії.....	21
Харченко Я. Є.	Щодо питання реалізації досудової пробації 17 в Україні.....	
Шевченко А. І.	Кримінально-виконавча характеристика засудженої особи.....	221
Шпарага Д. Ю.	Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.....	225
Штефан Є. О.	Форми впливу соціально-виховної роботи на засуджених до довічного позбавлення волі.....	290
Штокало Т. В.	Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі.....	233
Шутов Д. К.	Деякі проблеми покарання у виді виправних робіт.....	236
Шутова Л. М.	Міжнародно-правовий аспект виконання громадських робіт.....	239
Ярова А. В.	Громадський вплив як засіб ресоціалізації засуджених.....	243

Наукове видання

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

Відповідальний за випуск: Головкін Б. М.

Підп. до друку 26.05.2017. Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 17,5. Облік.-вид. арк. 12,93.

Тираж 30 прим. Зам. № 114911. Ціна договірна.

Друкарня «Аладдин-Принт»

61023, м. Харків, вул. Сумська, 4, оф. 8

Тел.: (057) 764-72-11 <http://aladdin-print.ua>

Свідоцтво про державну реєстрацію В00 № 966600 від 28.03.2003 р.